

СЪДЪРЖАНИЕ

КАК да четем книгата?.....	9
Социология на комуникациите ЩО Е ТО?.....	17
Първа задача Започнете да ЧЕТЕТЕ.....	39
Втора задача Изберете ТЕМА, по която да работите.....	63
Трета задача ПОМИСЛЕТЕ: Какво ви дава четенето на научни текстове?	85
Четвърта задача Четенето като ГИМНАСТИКА за ума	97
Пета задача Вашата МИСЛОВНА карта	117
Шеста задача Развийте социологическото си ВЪОБРАЖЕНИЕ	131
Седма задача Посегнете към ПИСАНЕТО	149
Осма задача Пишете, но не ПРЕПИСВАЙТЕ!.....	177
Девета задача Научете се да РЕФЕРИРАТЕ.....	197

Десета задача	
Напишете социологическо ЕСЕ.....	209
Единадесета задача	
ИЗСЛЕДВАЙТЕ емпиричното поле.....	219
Дванадесета задача	
Подгответе научна СТАТИЯ.....	249
Тринадесета глава	
Създайте ВИДЕОУЧЕБНИК.....	261
Открийте ДРУГИЯ ! (без Другия няма комуникация)	297
Приложение 1	
Кибертормоз сред деца.....	307
Приложение 2	
Вестник на УНСС.....	343
Литература	349
Социология на комуникациите в интернет.....	361
Индекси.....	373
Именен показалец.....	373
Предметен показалец.....	375

КАК да четем книгата?

Как? Огледална е тази дума – и в двете посоки все си е как. Особен е този въпрос. Късно го научаваме и цял живот му търсим отговора. Той, отговорът, никога не е един и всеки път варира според личните възможности и обективните обстоятелства. Ако все пак сме го намерили, нещата стават, желанията се сбъдват, животът продължава в радост. Ако не – връщаме се обратно на „как“.

„Как?“ е въпросът, който води към начина, метода, по който се правят нещата и отваря вратите към творчеството и свободата да създаваш своята желана реалност сред реалността на другите в твоето човешко общество.

Тази книга е за как.

○ Как да развием **интелектуални и комуникационни умения**, необходими за успех в университета и живота?

○ Как чрез тези умения да създадем **творчески научен продукт** и да се оттласнем от злокобното преписване?

Като книга за умения, тя съдържа 13 задачи. Уменията се развиват чрез изпълнение на задачи.

Първа, трета и четвърта задача са по **академично четене**, т.е. как да четем научна литература, да разбираме прочетеното, как да го прилагаме. Защо да си губим времето да четем, ако не можем да приложим мъдростта от прочетеното?

Конкретно тук става дума за четене на литература в областта на *Социология на комуникациите*, защото това е лекционният курс, който ни събира – вас, мен и тази книга. Четенето, вкл. и на литературата, посочена тук, води към инте-

лектуална автономност, казва Умберто Еко². **Интелектуално свободният може да прави личен избор.** Другият по-скоро повтаря нечий чужд избор.

Втората задача е за **избора**. Когато правим личен избор се съветваме с близки и приятели, защото не е лесно да решиш, а после и отговорността да поемеш. Когато правим **избор на тема, по която да създадем творчески научен продукт**, добре е да се съветваме с **книгите, с преподавателите и колегите**, защото океаните на познанието са дълбоки и свободно плуване в тях без треньор често води до удавяне.

Изпитът по *Социология на комуникациите* се взема с представяне на уникален творчески научен продукт. Преди години изисквах от студенти да създадат **учебник** по дисциплината. Справяха се и то завидно добре! Вече две години след принудителното пандемично онлайн обучение, настоявам да се създаде **видеоучебник**. Получава се, и то с много добри резултати! Как се стигна до видеоучебника и как той се прави ще разберете от **фаталната 13-та** (последна) задача тук.

Но, да си знаете отсега – видеоучебникът започва от книгите и **четенето**, минава през **писането**, съпроводено е с **мисленето**, жадно е за тонове **социологическо въображение**. Затова не се подмамвайте по лекотата, че ако прочетете само 13-та глава, ще се справите. Подобна лекота ще е фатална, т.е. ще ходите на поправка. Лекотата ще е фатална, а не 13-та задача!

Пета и шеста задача са за **мислене**. То е интелектуално умение, чрез което човек създава своята субективна реалност или *социално конструира реалността*, както Питър Бъргър и Томас Лукман биха казали³.

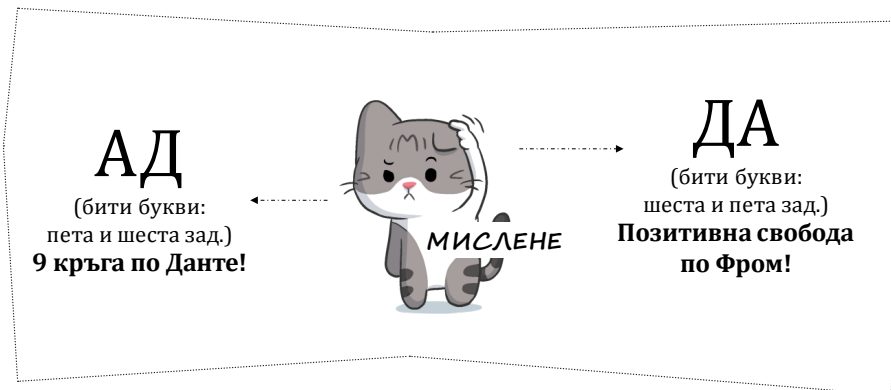
Не ти харесва – променяш, е моят девиз. Какво променяш? Другите, обстоятелствата около теб, че е по-лесно? Единственото, което реално можеш да промениш, е собственото си мислене. Едно мислене води до разруха, до **АД** (прочетете **би-**

---

² 📖 Еко, Умберто. Ж.К. Карииер. *Това не е краят на книгите*. С., „Ентузиаст“, 2015.

³ 📖 Бъргър, Питър., Т. Лукман. *Социалното конструирание на реалността*. С., „Критика и хуманизъм“, 1996.

тите букви⁴, с които започват пета и шеста задача по реда им в съдържанието). Друго мислене твори, изгражда, създава, води до *свободата* **ДА** (прочетете битите букви на шеста и пета задача). И двете мисления работят с **мисловни карти** и **въображение** – когато си говорим за социология, то става дума за специфично **социологическо въображение**. Вие избирате в коя посока да го насочите.

Фигура 1. *Посока на мисленето – към ада на самоунищожението или към свободата да създаваш*

Има един любопитен детайл, който човешки свързва социологическото въображение и социологията на комуникациите. Знаете ли, че авторът на понятието и книгата „*Социологическото въображение*“ Чарлз Райт Милс⁵ е един от социолозите, поставили теоретико-методологическата основа на частносоциологическата дисциплина *Социология на комуникациите*? Е, вече научихте.

Изкушавам се да ви кажа и още нещо. Защо Милс пише тази книга? Не за да ни остави наръчник по социологическо въобра-

⁴ **Бита буква** е начална буква на няколко реда, с която започва част от текст, напр. абзац, глава. Идва от средновековните текстове и до днес се използва в три най-разпространени форми: сюжетна бита буква – в буквата е вплетена фигура или сцена; бита буква с герой – изобразява герой от произведението; декоративна бита буква.

⁵ Wright, Charles, W. *The Sociological Imagination*. Oxford University Press; 40th anniversary edition, 2000.

жение. Книгата представлява методологически обоснована и аргументирана критика на *структурния функционализъм* в лицето на макротеорията на Толкът Парсънз (Parson's grand theory) и абстрактния емпиризъм на Пол Лазарсфелд (Lazarsfeld's abstract empirism). Излагайки критиката си, Милс показва що е то социологическо въображение и **предупреждава, че то може да доведе до големи заблуди**, до АД, но и до **освобождение на човека** (социолога), за да е способен да твори, да създава.

Защо тази книга, издавана повече от 40 пъти, все още не е преведена на български и публикувана у нас не знам. Но знам, че Чарлз Райт Милс я е написал, след като доста много е прочел и отвътре е изследвал предмета, за който пише – авторът е бил активен член на изследователските екипи на Пол Лазарсфелд, пише книгата след като доброволно ги напуска. Какво означава този социологически опит? Мисля си, че преди всичко означава, че **писането е възможно само след четене!**

Поради тази многократно практически доказана мъдрост, тук, след задачите за академично четене, следват пет задачи за **академично писане** (седма, осма, девета, десета и дванадесета).

Писането не е лесна работа. Обърнете му внимание!

Без него не можете да направите видеоучебник по *Социология на комуникациите*, най-малкото защото като всеки аудио-визуален продукт и видеоучебникът започва от **сценарий**, който се пише. Без интелектуалното умение „писане“ не можете да вземете изпитите и по другите дисциплини от **бакалавърската програма по „Социология“ в УНСС**. Помислете – дори и онлайн тест да правите, пак ще трябва нещо да напишете. Да не говорим за **рефератите, социологическите есета**, представянето на **емпирични изследвания**, които колегите с право изискват.

Писането е дар, но този дар трябва да се развива. Често пъти студентите пишат реферат, есе или друго научно произведение по избрана от тях тема и след това добавят към написаното аудиозапис и видеоизображение, монтират и получават видеоучебник. По този начин се получават много добрите видеоучебници.

Сред задачите за писане има една на пръв поглед несвързана с писането: **„Изследвайте емпиричното поле“**. Изпълнението ѝ изисква развито умение за писане и преди него за че-

тене. Доста е бил прочел Чарлз Райт преди да направи своето изследване. И колко добре се е научил да пише, за да напише „Социологическото въображение“ така, че почти век по-късно да продължаваме да го четем.

Замисляли ли сте се **как се програмира изследване**, как се създава концептуален модел, ако изследователят не е прочел най-малкото какво колегите му вече са направили, да не говорим за теоретико-методологическите трудове? Как се представя изследователската програма без писане? Може би чрез говорене – разказва се. Боя се, че няма да стане – писането е преди говоренето, то е тренировка за говоренето.

От друга страна, **няма наука без изследване, няма творчески научен продукт без изследване**. Така че, за да създадете видеоучебник в края на курса, по време на семестъра е задължително да сте изследвали. Направете го, ако искате работата Ви да е отлична.

Изследването по *Социология на комуникациите*, което ще вградите във видеоучебника си за целите на семестриалния изпит, може след това да представите писмено и в **научна статия**, която да публикувате в научно издание. Опитът с видеоучебниците, а преди това и с учебниците показва студенти, които заслужават да бъдат насърчени да продължат да се развиват в посока към изследователска и научна работа. За тях е 12-та, предпоследна задача – подготовка на научна статия.

Изпълнението на 13-те задачи в тази книга изисква целенасочена и концентрирана работа с учебника *Меди@ Общество*. Това е **основният учебник** по *Социология на комуникациите* – в него е систематизирано теоретико-методологично познание по дисциплината. Тук някои от теоретичните концепции, представени в учебника, са доразработени и наред с тях са представени и други теоретични модели в полето на отрасловите социологически дисциплини: *Социология на комуникациите* – основна, **социология на личността**, **визуална социология** и **християнска социология**, както и в полето на **когнитивната и социална психология**, доколкото изграждането на умения е емоционално-психологически процес, а комуникацията е предмет, събиращ социологически и психологически интерес.

Истината е, че книгата, чието въведение четете, е първата дъщеря на учебника *Меди@ Общество*. Между главите на учебника има **седем задачи**, всяка от които насочва към развитие на интелектуалните и комуникативни умения за академично четене и писане. Тези задачи са развити тук и, за да не им е скучно, към тях са добавени и задачи за социологическо мислене, въображение, изследване, правене на видеоучебник.

Всяка от предложените задачи развива **различен тип изразна система** – от писмената и езиковата през графическата и изобразителната до аудиовизуалната и мултимедийната. Това означава, че накрая на курса най-добрите студенти ще са овладели още един език – **аудио-визуалния език** на ниво около B1. Всеки език е богатство – аудио-визуалният език е този, които ви трябва, за да се изкачвате по пирамидата на **дигиталната стратификация** в съвременното общество.

Освен задачите *Меди@ Общество: от книгата до видеото* има и още нещо свое и характерно, отличаващо я от предходницата ѝ *Меди@ Общество*. Това са връзките с околния свят, които настоящата книга си е изградила. Чудя се дали тези връзки могат да се нарекат **социален капитал**. Книгите имат ли социален капитал? Ще се консултирам с Теменуга Ракаджийска – тя разбира от социален капитал⁶, и ето какво ще ѝ разкажа, за да може да ми отговори.

Пет връзки е изградила книгата.

Първата е връзката между **общата социология и частната Социология на комуникациите**. Тя е задължителна и се развива с всяка следваща страница тук. Все пак частната дисциплина завинаги остава свързана с общата – като детето (частната) и родителя (общата).

Втората е връзката между **теорията, метода и емпириката**, т.е. между трите нива в структурата на всяка наука. И тя е задължителна за всеки творчески научен продукт.

Третата връзка е между **различните етапи в образованието** на съвременния млад човек – учебното пособие започва

---

⁶ Ракаджийска, Теменуга и кол. *Социалният капитал*. С., ИК УНСС, 2017.

от придобитите в средното училище знания и умения, с които ученикът влиза в университета, става студент и продължава да развива.

Четвъртата връзка е между **аналоговото (живото) и дигиталното (онлайн) обучение**. Живеем в този преход и това налага да го овладяваме.

Петата връзка е между **науката, изкуството и вярата**. Показани са примери за това как изкуството стимулира социологическото мислене и въображение и обратното. Видно е, че с вяра младият човек успява.

С вяра! А не с елементарни форми на метафизичния живот, които някои елементарно го наричат „позитивно мислене“.

Шестата връзка е между вярата, труда, радостта, обичта. Това е връзката на **живота**.

Легенда

Използваните източници, са индикирани със следните четири символа: @, обозначаващи вида на източника.

 Означава, че източникът е научно произведение в класическа форма – хартиена книга. Тук книгите и другите научни произведения са описани според изискванията за български държавен стандарт за библиографско описание – БДС 17377-96 Библиографско цитиране, като знакът // е заменен с предлога „В“, указващ научното издание, в което е публикувано цитираното произведение.

 Използваният източник е в аудио-визуална форма – кратко видео, музикален клип, филм, видеолекция. Усвояването на аудио-визуалния език и правенето на видеоучебник изискват гледане на аудио-визуални произведения.

 Меди@ Обществото: от книгата до видеото е музикална, пееща книга, защото звукът – под формата на реч, музика, шумови ефекти, е половината от аудио-визуалния език. Музикалните произведения, използвани тук, са обозначени с този нотен символ.

@ Маймунското „а“ показва, че използваният източник е в електронен формат и може да бъде намерен в интернет. Всеки път, когато видите маймунско „а“ си спомняйте, че за първи път то е употребено в изписването на думата „Амин“ – „@мин“ на лист 62 от „Манасиевата летопис“⁷.

 Обознавача произведение на изобразителното изкуство.

☉ Това е нормативен документ.

В текста са използвани следните стилове за форматиране: *курсив* (italic) – когато се цитира точно понятие, наименование, цитат; **получер** (bold) – за да се подчертае важноста на идеята, понятието, теорията.

Актуална напоследък е инициативата за разработване и популяризиране на шрифтове на **българска кирилица**. Тук са използвани два шрифта: Calibri за основния текст с печатни букви и *Segoe Script* за отделни части от текста с ръкописни букви. Тези шрифтове не са изрично посочени като шрифтове на българска кирилица, но отразяват особеностите на **Българската графична система**, съставена от главни и малки, печатни и ръкописни букви⁸.

Първа особеност – разлика в изписването на главни и малки букви. Според Българската графична система тази разлика е валидна за печатните А – а, Б – б, Е – е. В ръкописното изписване на буквите според **Българската графична система** 9 двойки букви се изписват еднакво – Л – л, С – с.

Второ – печатните малки букви имат горни и долни дължини. Според Българската Графичната система такива са печатните: б, р, у, ф, и ръкописните: *б, в, з, р, ц, ш*.

И последно – битите букви, с които започват задачите в книгата имат смисъл. Съберете ги.

⁷ Прочетете повече за българския корен на „@“ в *Меди@ Общество*. Вижте корицата на монографията *Меди@ Избори* – на нея е представено изображението на лист 62 от „Манасиевата летопис“ и българското @мин над него.

⁸ Българската графична система е представена в *Официален правописен речник на българския език*, с. 10-11. Библиографско описание виж в „Литература“.